

ПЕРЕДМОВА

Ця книжка про те, як пересічні громадяни в чотирьох посткомуністичних країнах Європи — Україні, Болгарії, Словаччині й Чехії — намагаються пристосуватися до урядів, розв'язуючи власні проблеми. Зокрема, йдеться про те, як саме окремі громадяни в цих країнах будують свої повсякденні стосунки з дрібними посадовцями та державними службовцями — про те, що називають “бюрократичними сутичками” з “дрібними посадовцями”. Особлива увага приділена тому, як взаємодіють громадяни й чиновники, як обидві сторони трактують ці взаємини й що пропонують змінити. Ця книга є дослідженням корупції лише настільки, наскільки стосунки між громадянами й дрібними посадовцями містять у собі елемент корумпованості. Щоправда, корумпована поведінка дуже поширена в посткомуністичній Європі.

Загальніше йдеться про якість демократії, про розбіжність демократичних ідеалів і реальності в посткомуністичній Європі. За “остаточно усталеної”, або “завершеної”, демократії, громадяни мають сподіватися не лише на “вільні й чесні” вибори, але й на справедливе та неупереджене ставлення державних службовців, задля якого не потрібно використовувати зв'язки, подарунки та хабарі. Повага до електорату в цілому має бути нерозривно пов'язаною з повагою до виборців як окремих осіб, а демократичні критерії свободи, справедливості та політичної рівності треба застосовувати як “на вході”, так і “на виході” діяльності уряду.

Наше дослідження проведене за фінансової підтримки Управління з питань міжнародного розвитку (Department for International Development) — грант R6445, наданий Мілеру й Кошечкіній, та Ради з економічних і соціальних досліджень (Economic and Social Research Council) — грант R222474, наданий Мілеру й Гределанду. Додаткове фінансування отримано від університету Глазго. Збирання статистичних даних на місцях проведене “OPW” (Прага) під керівництвом Ладислава Копла, “MVK” (Братислава) під керівництвом Павела Гауліка, “CSD” (Софія) під керівництвом Александра Стоянова та “GfK-USM” (Київ) за керування Тетяни Кошечкіної.

Обговорення у фокус-групах були проведені за керівництва високодосвідчених професійних ведучих: Олександра Федоришина (в Україні), Андрежа Нончева та Елени Лазарової (в Болгарії), Патрика Мінара (в Словаччині) та Ладислава Копла (в Чехії). Синхронний переклад під час обговорень у фокус-групах забезпечували Марічка Падалко (в Україні), Мітра М'янова (в Болгарії), Зузана Вростякова (в Словаччині) та Клара Флемрова (в Чехії). Всі анкети перекладені “OPW”, “CSD”, “MVK” та “GfK-USM”, однак ми вдячні вихідцям зі Східної Європи, що проживають у Глазго, які перевіряли правильність перекладу. Ми отримали величезну кількість корисних порад, коментарів та заохочувальних слів від колег з університету Глазго та з інших установ, особливо від тих, з ким ми познайомилися через NISPACEes (Мережа інститутів та шкіл із суспільного управління в Центральній та Східній Європі). Частину висловлених ними ідей ми перейняли, з деякими — не погодилися. Загалом вони не несуть жодної відповідальності за те, що ми, врешті, написали в цій книзі, але ми глибоко вдячні за їхню ідейну щедрість. Ми висловлюємо особливу подяку:

Яношеві Бертоку (Janos Bertok)	Богданові Кравченку (Bohdan Krawchenko)	Джеремі Поупу (Jeremy Pope)
Кристоферові Бері (Christopher Berry)	Алені Леденевій (Alena Ledeneva)	Вадимові Радаєву (Vadim Radaev)
Джоан Кеді (Joanne Caddy)	Ричардові Мастерсу (Richard Masters)	С'юзен Роуз-Акерман (Susan Rose-Ackerman)
Леонідові Фітуні (Leonid Fituni)	Мері Макінтош (Mary McIntosh)	Діні Смелъц (Dina Smeltz)
Джуліет Гоул (Juliet Gole)	Джорджеві Муді-Стюарту (George Moody-Stewart)	Павелові Старості (Pawel Starosta)
Полові Хейвуду (Paul Heywood)	Масимо Нардо (Massimo Nardo)	Іварові Тало (Ivar Tallo)
Міхалові Ілнеру (Michal Illner)	Паді О'Донел (Paddy O'Donnell)	Федерико Варезе (Federico Varese)
Якові Ябсу (Jak Jabes)	Барі О'Тулу (Barry O'Toole)	Тоні Верхеєну (Tony Verheijen)
Вейвей Джин (Weiwei Jin)	Сарі Гетіс (Sarah Gates)	Вієрі Валнеровій (Viera Wallnerova)
Емілії Кандевій (Emilia Kandeve)	Інні Підлуській (Inna Pidluska)	Стивеніві Вайту (Stephen White)
Джеймсові Келасу (James Kellas)		

У процесі здійснення проекту ми представляли часткові та проміжні дані на конференціях NISPAcee, BASEES (Британська асоціація слов'янських та східно-європейських студій) та IPSA (Міжнародна політологічна асоціація) та на сторінках *"Public Administration and Development"* (1997), *"Political Studies"* (1997, 2001), *"Crime, Law and Social Change"* (1998), *"Europe-Asia Studies"* (1998), *"Journal of Communist and Transition Studies"* (1998), *"International Review of Administrative Sciences"* (1999), *"Nations and Nationalism"* (2000), *"Journal of Medical Ethics"* (2000) тощо. Проте в повному обсязі наші теоретичні міркування та отримані результати викладені вперше лише в цій книжці.

Глазго, 2000 р.

Вільям Мілер
Осе Гределанд
Тетяна Кошечкіна